

Státy východní Evropy vznikly jako samostatné země rozpadem bývalého Sovětského svazu (SSSR) v roce 1991. Patří k nim: největší stát světa **Rusko**, **Ukrajina**, **Bělorusko**, **Moldavsko** a země ležící při pobřeží Baltského moře – **Litva**, **Lotyšsko** a **Estonsko** – tzv. „pobaltské státy“. Pobaltské státy jsou členy EU a NATO.

Bělorusko a **Moldavsko** jsou ekonomicky i politicky **vázány na Rusko**. **Ukrajina** se snaží z vlivu Ruska **vymanit**. Rusko, Bělorusko, Moldavsko a Ukrajina nejsou členy EU ani organizace NATO.

Východní Evropa leží v **mírném podnebném pásu** v oblasti s **vnitrozemským podnebím**, pro které jsou typické dlouhé mrazivé zimy a horká léta.

Pro Rusko, Ukrajinu, Bělorusko a Moldavsko je typická **pravoslavná víra**. **Katolictví** je nejvíce rozšířeno v Litvě.

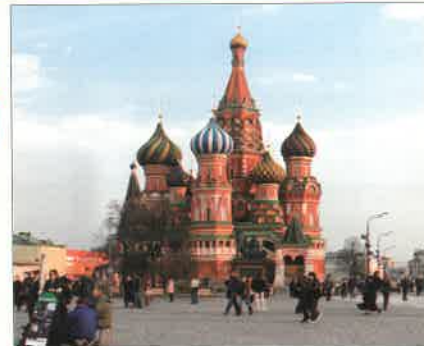
Zopakujte si, ve kterém století a z jakého důvodu došlo k rozdělení křesťanské církve na katolickou a pravoslavnou.

státy východní Evropy
... hranice mezi Evropou a Asií

Jazyky východní Evropy patří většinou ke **slovanským jazykům**. Výjimkou je **moldavština**, kterou řadíme k **románským jazykům**, a **estonština**, která náleží do **ugrofinské jazykové skupiny**.

RUSKÁ FEDERACE (RUSKO)

Rudé náměstí v Moskvě – chrám Vasilije Blaženého

rozloha: 17 075 400 km²
evrop. část: 3 956 000 km²
počet obyvatel: 143,5 mil.
evrop. část: 104 mil.
úřední jazyk: ruština
hlavní město: Moskva
měna: ruský rubl
státní zřízení: republika

Rusko je rozlohou **největší stát světa**. Leží na území dvou světadílů – **východní části Evropy** a **severní části Asie**. K Rusku náleží i **Kaliningradská oblast**, ležící izolovaně při Baltském moři.

Už víte, že severní část Asie na území Ruska nazýváme **Sibiř**. Zopakujte si, jaké nerostné bohatství se zde nachází. Čím je Sibiř pro státy střední, západní i jižní Evropy nesmírně důležitá? Vysvětlete, co je Transsibiřská magistrála.

Od západu na východ měří území Ruska přes 9 000 km, což je 9 časových pásem.

Ruskem prochází 9 časových pásem. Zjistěte za pomoci školního atlasu, kolik je hodin ve Vladivostoku na východě Ruska, když v Moskvě je 7 hodin ráno.

Ruská federace byla součástí někdejšího Sovětského svazu, ve kterém hrálo rozhodující úlohu právě Rusko. Po rozpadu Sovětského svazu (v r. 1991) utrpělo hospodářský propad a došlo k mnoha národnostním střetům.

D

Ruskou vlajku zavedl ruský car Petr I. na konci 17. století. Vznikla podle nizozemské trikolory, u níž car pozměnil barevné uspořádání pruhů. Vlajka byla používána do roku 1917, kdy ji nahradila rudá vlajka, později doplněná o žlutou hvězdu, srp a kladivo, které v letech socialistického státního zřízení symbolizovaly sjednocení dělníků a rolníků. Od roku 1991 se opět používá původní vlajka.

Severní Ural – tvoří část přirozené hranice mezi Evropou a Asií

1

1. Které zeměpisné celky Ruska patří do Evropy? 2. Které řeky, jezera a vysočiny patří k území Asie?

Územím Ruska protéká mnoho velkých řek, většina z nich ve východní části v zimním období **zamrzá**. Největší ruská a zároveň evropská řeka **Volha** ústí do Kaspického moře.

2

1. Zjistěte podle atlasu, kolik metrů pod hladinou moře leží delta řeky Volhy.
2. Podle mapy zjistěte, zda svojí rozlohou zasahuje Rusko na západní i východní polokouli.
3. Najděte hranici mezi Evropou a Asií, která prochází Ruskou federací.

Největším jezerem Ruska a zároveň celého světa je **Kaspické moře**, ležící v asijské části. Největším jezerem Evropy je další z ruských jezer – **Ladožské jezero**.

4

Proč je voda v jezeře Kaspické moře slaná?

Celkový počet obyvatel řadí Rusko **na 9. místo ve světě**. Evropská část státu je rozlohou menší, zároveň je to však nejhustěji zalidněné území Evropy, kde žije přes 100 milionů obyvatel. Rusko je **mnohonárodnostním státem**, převládajícím národem jsou Rusové. **Většina obyvatel se hlásí k pravoslavné církvi**. **Hlavním městem** a průmyslovým centrem země je **Moskva**.

5

Které další evropské národy hovoří slovanskými jazyky?

Z

Obyvatelé Ruska nepoužívají jako písmo latinku, ale cyrilici, která bývá označována jako „azbuka“.

3

Vyhledejte na mapě ruská velkoměsta.

Většina orné půdy leží v evropské části Ruska. Hlavními obilninami jsou **pšenice** a **ječmen**, kterého se sklídí **nejvíce na světě**. Významná je také **těžba dřeva** a **rybolov**.

4

Najděte hlavní zemědělské oblasti Ruska. Jaké jiné zemědělské plodiny se zde pěstují? Ve kterých podnebných páslech leží hlavní zemědělské oblasti? Zapište do sešitu.

Rusko má **obrovská naleziště nerostných surovin**, nacházejí se převážně v **asijské části země**. Těží se zejména **ropa**, **zemní plyn**, **černé i hnědé uhlí**, **železná ruda** a **drahé kovy** (např. zlato). Důležitým průmyslovým odvětvím je tedy **těžební průmysl**.

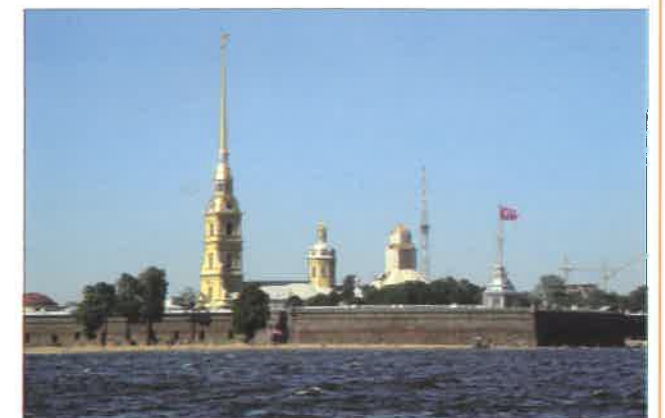
5

Vyhledejte místa těžby nerostných surovin v Rusku.

hlavní město: *anglicky* – **capital** ['kæpɪtəl]
německy – **die Hauptstadt**

А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З	И	Й
К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф
Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я

abeceda cyrilice (kromě Ruska se používá také v Bulharsku, Bělorusku, na Ukrajině, v Srbsku a Makedonii)

Petropavlovská pevnost v Sankt Peterburgu – leží na břehu Něvy. Nechal ji vybudovat Petr Veliký (r. 1703). V 18. stol. sloužila jako vězení, zejména pro politické vězně.

Car Petr I.: Dějepis 8, str. 29; Burlaci na Volze: Dějepis 8, str. 66
vznik SSSR: Dějepis 8, str. 104
ruští spisovatelé 19. stol.: Čítanka 8, str. 20, 44–45

rozpad: *anglicky* – **split-up** ['splɪtʌp] *německy* – **der Zerfall** federativní stát:
mírný pás: *anglicky* – **temperate zone** ['tempərət ,zəʊn] *německy* – **die Gemäßigte Zone** Výchova k občanství 8, str. 58

Nejdůležitějším odvětvím průmyslu je **strojírenství**, které se zaměřuje na výrobu **zbraní, obráběcích a zemědělských strojů**. Významné je i **dopravní strojírenství** (letadla, lokomotivy, železniční vagony). Zastoupen je **těžký průmysl** (výroba oceli) a **potravinářský průmysl**. Rusko je celosvětově významným průmyslovým státem.

K hlavním **průmyslovým střediskům** patří hlavní město **Moskva**, města **Sankt Peterburg** a **Nižnij Novgorod**, oblast při řekách **Volha** a **Kama**, oblast **jižního Uralu**, **Doněcká pánev** a **Novosibirsk**.

Uvedená průmyslová střediska najdete na mapě a pomocí výsvětlivek určete, jaká průmyslová odvětví jsou zde rozšířena. Do kterých států zasahuje Doněcká pánev?

Hlavní dopravní **říční tepnou** je řeka **Volha**, která je průplavy napojena na další toky.

Na řece **Volze**, **Jeniseji** a **Angaře** jsou postaveny obrovské **vodní elektrárny**, které patří k nejvýkonnějším na světě.

Základem dopravy jsou **železnice**. Důležitou dopravní osu tvoří **Transsibiřská magistrála**, která spojuje hlavní město **Moskvu** a **Vladivostok**, přístav při Tichém oceánu. Z oblastí s ložisky ropy a plynu vede do střední a západní Evropy řada **ropovodů** a **plynovodů**. Vzhledem k rozloze Ruska má velký význam **letecká** a **námořní doprava**.

1. Zjistěte, ve kterých oblastech Ruska je nejhustší silniční a železniční dopravní síť. Proč tomu tak je?
2. Ve školním atlasu vyhledejte, které ropovody či plynovody vedou přes naši republiku z Ruska.

Rusko patří k **hospodářsky nejsilnějším zemím světa**. Je spolu s USA největší **vojenskou** a **jadernou mocností**, hraje důležitou roli ve světové politice a v OSN.

stanice Transsibiřské magistrály ve městě Kirov

Ruská federace má jednu z nejlépe vyzbrojených armád

Za 2. světové války se Sovětský svaz, jehož součástí bylo Rusko, nejvíce zasloužil o porážku fašistického Německa.

D

UKRAJINA

rozloha: 603 700 km²

počet obyvatel: 45,6 mil.

úřední jazyk: ukrajinština

hlavní město: Kyjev

měna: ukrajinská hřivna

státní zřízení: republika

Kyjev – hlavní město Ukrajiny

Ukrajina je svojí rozlohou **druhou největší evropskou zemí** (po Rusku). Téměř celou zemi vyplňuje **mírně zvlněná nížina** a **pahorkatina**. Na západ země zasahuje část pohoří **Karpaty**.

Část Ukrajiny mezi pohořím **Karpaty** a **Slovenskem** je označována jako **Podkarpatská Rus**. Je to kraj hor, lesů a pastvin, obývaný specifickou národností – **Rusíny**. V meziválečném období patřila k Československé republice. Po 2. světové válce byla tato oblast přičleněna k Sovětskému svazu, po jeho rozpadu připadla Ukrajině.

1. Na obecně zeměpisné mapě Evropy vyhledejte nížiny, vrchoviny a pohoří, které tvoří povrch Ukrajiny.
2. Určete, jaký podnebný pás převládá na Ukrajině.

Strategickou polohu u Černého moře má **poloostrov Krym**. Díky subtropickému podnebí v této oblasti se stal významnou **rekreační oblastí**.

Ke kterému úmoří patří Ukrajina a které řeky ji odvodňují?

Početem obyvatel se řadí Ukrajina k **největším evropským zemím**. Většinu obyvatelstva tvoří **Ukrajinci**, početná je menšina Rusů. Nejvíce vyznačů má stejně jako v Rusku **pravoslavná církev**.

Porovnejte počet obyvatel Ukrajiny s počtem obyvatelstva v Rusku a České republice. Zjistěte, kolik evropských států má větší rozlohu než Ukrajina.

Ukrajina vlastní asi **5% světových zásob nerostných surovin**. Světově významná jsou naleziště **železné rudy, manganu a černého uhlí**. I přes velké nerostné bohatství se země po rozpadu SSSR nestačila rychle přeorientovat z těžkého průmyslu na modernější průmyslová odvětví.

V některých oblastech Ukrajiny je **velká nezaměstnanost**. Hrubý měsíční výdělek celé domácnosti často nedosahuje 100 dolarů. Mnoho obyvatel se proto stěhuje za prací, často do ČR. Nejvíce jich odchází ze Zakarpatské oblasti, která patří k nejzaostalejším. Mezi dělníky z Ukrajiny jsou často vysokoškolsky vzdělaní lidé (lékaři, učitelé apod.).

Velkou část ukrajinských nížin a rovin pokrývaly **stepi**. Na úrodné **černozemi** se pěstuje **obilí** a chová se **skot**. Ukrajina patří mezi největší evropské pestitele **obilí** – bývá označována jako „obilnice Evropy“.

Ve školním atlasu zjistěte, které zemědělské plodiny jsou na Ukrajině pěstovány. Vyhledejte, ve kterých oblastech se nacházejí významná naleziště nerostných surovin.

Převažují odvětví **těžkého průmyslu**, zejména **strojírenství, hutnictví a chemická výroba**. Významné je **potravinářství** a **výroba spotřebního zboží**. Centrem průmyslu i obchodu je **hlavní město Kyjev**. Mezi průmyslová střediska patří i **Doněck**, přístavní město **Oděsa**, **Lvov** a **Charkov**.

Vyhledejte velká ukrajinská města a charakterizujte jejich polohu. Zjistěte, jaký je v nich a v jejich okolí průmysl.

Velký ekologický problém způsobila havárie **jaderné elektrárny v Černobylu** (v r. 1986). Radioaktivním zářením byla zamořena velká oblast na Ukrajině, v části Ruska i Běloruska.

Podkarpatská Rus – pohoří Poloniny
Oblast je oblíbeným cílem českých turistů.

Krym – turistické letoviště Jalta, oblíbené místo odpočinku cara Alexandra II. a spisovatele Antona Pavloviče Čechova

odstavená jaderná elektrárna ve městě Černobyl
(v pravém dolním rohu je měřen stupeň radiace)

Víte, kdo byl Nikola Šuhaj loupežník? Který český spisovatel napsal román, ve kterém je hlavním hrdinou? Zjistěte, ve které části dnešní Ukrajiny žil.

černozem: *anglicky* – **black earth** [ˈblæk ˈɜːθ]
německy – **die Schwarzerde**

A. P. Čechov: Čítanka 8, str. 44–45